Innata oĩno excusat. ⁊ a tãto ⁊ a toto. vt in ĩfantib̃ et a natura ĩsensat̃. Incidẽs ꝓ o ire/rũ duplex ẽ/ fm. s. q̃ dupl'r ꝓtingere potest. Una nãq̃ incidit sine culpa. Alia ꝓ o incidit ex culpa. Prima. s. que sine culpa ĩcidit. vt qñ gr̃a exempli homo dãdo operã rei licite efficit̃ furiosus. ⁊ hec qñ totaliter ligat seu impedit rationẽ seu vsum rõis/ excusat a toto. al's non. De scõa ꝓ o incidẽti. s. ex culpa. vt qñ homo p̃stitit cãm sue ignorantie/ dupleꝝ ẽ opinio. Una ẽ q̃ ponit. q̃ si talis ignorantia rationẽ seu vsuꝝ rõnis oĩno ligat seu impedit. tunc pctm̃ qd̃ sequit̃ excusat. Ut g̃tia exempli. Cũ furiosus q̃ p suã culpã incidit in furiã. ex vi illius furie occidit hoĩem. talis em̃ nõ peccat. qr vt anĩal brutũ in solo impetu mouet̃/ ⁊ nõ ratione Alia ẽ opinio q̃ ponit q̃ tal' ignorantia nõ excusat a toto/ sz bñ a tãto. Unũ ĩ casu p̃cedẽti tal' furiosus vt dicit min⁹ peccat q̃ si furiosus ñ eẽt. peccat tm̃. Prima opinio ꝓbabilior videt̃. Propt̃ dubiũ tm̃ talib̃ si sanent̃ dz fm canones penitẽtia iniũgi. Et hec q̃tũ ad naturã seu q̃litatẽ conscientie dicta sufficiant.

De natura. qualitate ⁊ numero circumstantiarum.

Bunc de natura ⁊ qualitate ⁊ numero circũstantiaꝝ aliqua dicenda veniũt. Et em̃ vt supius tactũ est/ ad cognoscendã dr̃ñam naturę ⁊ qualitatis peccatoꝝ taꝝ mortalis q̃ venialis. nõ modice confert hm̃oi circũstantiarũ naturã cognoscere diligẽterq̃ dũ casus occurrũt cõsiderare ac debite attendere. Et hinc est q̃ ꝯmuniter p doctores tres assignãtur cause p̃ncipales. ꝓpter quas hm̃oi circũstantiaꝝ ꝯsideratio/ nõ solũ ad sciam moralẽ/ sed valde p̃ncipaliter ad sciaꝝ theologicã ptinet. qualis nõ dubiũ est scia regimis instructionis ⁊ directõis animaꝝ. maxime in foro pnĩali. que vt dicit Gregoꝝ. ĩ pastorali. Ars est artiũ. scia sciarum. ¶ Prima cã ẽ. q̃a hm̃oi scia theologica ꝯsiderare hz actus humanos. fm q̃ p eos homo ad beatitudinẽ/ salutẽq̃ eternã ordinat̃. Omne aũt qd̃ ad aliquẽ finẽ ordinat̃/ oportet esse illi fini ꝓportionatũ. Act⁹ aũt hũani fini ꝓportionant̃ fm quandã ꝯmensurationẽ q̃ fit p debitas circũstantias. rõnabiliter ergo ad p̃dictã sciaꝝ theologicã ptinet ipsaꝝ circũstantiarũ consideratio. ¶ Scõa causa ẽ. qr ipsa etiã sciẽtia theologica considerare habet actus humanos/ fm q̃ inuenit̃ in eis bonũ ⁊ malũ. melius ⁊ peius. Hec autẽ in ipsis actib̃ humanis frequentissime ex circũstantiis repiunt̃. fm q̃ ipse circumstantie vt infra declarabitur diuersificant̃. rõnabiliter g̃ ipsarũ circũstantiaꝝ consideratio ad hm̃oi theologicam sciam ptinere dicit̃ et ptinet. ¶ Tercia cã. qr ipsa etiã scia theologica ꝯsiderat act⁹ humanos fm q̃ sunt meritoriꝝ vel demeritoriꝝ. qd̃ quidez conuenit actib̃ hũanis. ad qd̃ req̃rit̃ q̃ sint volũtariꝝ. Act⁹ aũt hũani frequẽtissime iudicari habẽt volũtariꝝ vel inuoluntariꝝ fm cognitionẽ vel ignorantiã circũstantiaꝝ. Rõnabiliter igit̃ circũstãtiaꝝ cognitio ad hm̃oi sciam theologicã ptinere dr ⁊ pertinet. ¶ Ad declarationẽ igit̃ materie pticularius descẽdendo/ circũstantia sic describit̃. q̃ est accidẽs actus humani. Et intelligat̃ ista descp̃tio nõ de accidẽti qd̃ inest rei vt sua q̃litas. sicut albũ dicit̃ accidẽs rei albe. sed intelligatur accidẽs q̃ si cũ alio simul ĩ eodẽ subiecto ꝯcurrẽs ⁊ existẽs. extra tm̃ substantiam ipsius cuꝝ quo sic ꝯcurrit ⁊ existit. Sic em̃ circũstantia dr accidẽs act⁹ humani. qr cuꝝ actu humano sil'in eodẽ subiecto concurrit ⁊ existere põt. Est tm̃ extra substantiã ipsius act⁹ humani. nec ẽ de eius substãtia. Qd̃ satis nomen de se importat ⁊ cõnotat. Dr em̃ circũstãtia/ q̃si circũ aliq̃d stãs. ¶ Circũstantie aũt fm q̃s vt sup̃ tactũ ẽ/ act⁹ hm̃oi iudicari habẽt boni vel mali/ meliores vel peiores. meritoriꝝ vel demeritoriꝝ rẽ. ⁊ p ꝯsequẽs ad beatitudinẽ salutẽq̃ eternã ordinati assignãtur a Tullio ĩ sua rethorica septẽ. q̃ cõtinẽtur ĩ isto versu. Quis. q̃d. vbi. q̃b̃ auxiliis cur. quõ. qm̃. Et em̃ iuxta q̃ ipse Tulli⁹ dixit. In actib̃ hũanis ad eoruꝝ bonitatẽ seu malitiã debite dinoscẽdaꝝ p̃dicta ꝯsiderãda veniũt. s. q̃s ẽ q̃ fecerit. q̃d ẽ qd̃ fecerit. vbi fecerit. quib̃ auxiliis. instr̃is vel medĩis fecerit. q̃re fecerit. quõ fecerit. qm̃ fecerit. Phus aũt in. iij. ethicoꝝ addit octauã circũstantiã scz circa q̃d. Sz Tulli⁹ eã sub illa circũstantia q̃d/ ꝯphẽdit. Hic tm̃ ipsaꝝ circũstãtiaruꝝ fiet declaratio fm numerũ et positõem phi. ¶ Numer⁹ aũt seu sufficiẽtia istaꝝ circũstãtiarũ sic sumi p̃t. Circũstãtia em̃ vt iã dictũ ẽ dr quasi extra substantiã act⁹ existens. sed tm̃ ip̃m actũ aliquo mõ attingẽs. Triplici aũt mõ seu respectu põt circũstantia actuꝝ ip̃m humanũ attingere. Uno mõ inq̃tũ attigit ip̃m actũ in se. Scõo mõ inq̃tũ attigit cãꝝ ipsi⁹ act⁹. Tercio mõ inq̃tũ attingit effectũ

ipsi⁹ act⁹. Respectu ꝑmi modi dupl'r ꝓt ipsa circũstãtia ipm actũ in se attingere. vel p modũ. ſ. cuiusdã mẽsure seu ꝯmẽsuratiõis. et sic erũt circũstãtie respiciẽtes seu ꝯcernentes locũ ⁊ tps. q̃ denotat p hec duo verba in ꝑdicto ꝓsu posita. ſ. vbi ⁊ qñ. vel p modũ q̃litatis ipsi⁹ act⁹. ⁊ sic erit circũstantia respiciens seu ꝯcernẽs modũ agendi. quo. ſ. act⁹ ipse fact⁹ ẽ. q̃ denotat p hoc verbũ quõ. Respectu ꝓo scdi modi. ſ. respectu cause ipsi⁹ act⁹/ cuz oim actuũ ⁊ effectuũ humanoꝝ q̃ttuor sunt cause ꝑncipales. ſ. efficiẽs. material'. formal' ⁊ finalis. quadruplex circa istas q̃ttuor causas accipit seu occurrit dñtia seu q̃litas circũstantiaꝝ. Circa eẽ cãm efficientẽ al's accipit seu occurrit circũstãtia ipsi⁹ agẽtis que denotat p hoc verbũ q̃s. Circa cãm materialẽ accipit seu occurrit circũstãtia circa obiectũ. q̃ denotat p hoc verbuz qd addit pꝓs. ſ. circa q̃d. Circa cãm formalez accipit seu occurrit circũstantia circa cãz coagentẽ seu cooperantẽ seu ꝯcurrentẽ. q̃ denotat p hoc ꝓbuz quib⁹ auxilij⁹. Et intellige vt iã tactũ ẽ. vel instr̃is ⁊c. vel hm̃oi que faciũt ad formã act⁹ Circa cãz finalẽ accipit seu occurrit circumstantia circa ꝓpositũ ⁊ intẽtionẽ agẽtis. q̃ denotat p hoc verbũ cur. i. ꝓpter q̃d. quad cã ⁊c. Respectu ꝓo tercij modi. ſ. respectu effectus ipsi⁹ act⁹/ accipit seu occurrit circũstãtia circa illd qd ex tali actu ꝯtigit ⁊ secutũ ẽ. que denotat p hoc verbũ q̃d ¶ Ne igit sunt circũstantie ex quibus (vt pluries tactũ est) actus humani quo ad bonitatẽ vel malicia meritũ vel demeritũ ⁊c. iudicari habẽt. nec plures repiunt q̃n ad aliquã ꝑmissaꝝ sint reducibiles. ¶ Et ad maiorẽ instructionẽ mediocriũ ⁊ simpliciũ/ quibus vt supius tactũ est/ nõ tanta scia vel libroꝝ facultas suppetit/ expediẽs iudicatũ est de ꝑdictis circũstãtij⁹ aliqualiter exẽplificari. vt exinde in sil'ia facili⁹ manuduci possint. ⁊ seruãdo ordinez ꝓsus sup̃ positi. ¶ Respectu igit ꝑmi ꝓbi scz q̃s. certũ est q̃ ceteris alij⁹ paribꝫ graui⁹ peccat sacerdos q̃z simplex clericus. ⁊ graui⁹ clericus q̃z simplex laicus. ⁊ graui⁹ vir q̃z femina ¶ Respectu scdi. ſ. q̃d. certũ ẽ q̃ ceteris alij⁹ paribꝫ/ homicidiũ ẽ graui⁹ pctm̃ q̃z furtũ. et adulteriũ q̃z simplex fornicatio. ¶ Respectu tercij. ſ. vbi certũ est q̃ ceteris alij⁹ paribus/ furtũ vel pcussio/ vel fornicatio que fieret in ecclesia vel alio loco sacro/ est grauius peccatũ q̃z si fieret extra ecclesiã. ⁊ in loco nõ sacro ¶ Respectu quarti. ſ. quib⁹ auxilij⁹ instrumẽtis vel medij⁹ ⁊c. certũ est q̃ domũ ad ꝑdandũ intrare p falsam clauẽ. vel serã apire p instrumẽta subtilia. vel p subordinatõez famuli aut ancille/ ceteris alij⁹ paribꝫ est grauius pctm̃ q̃z a casu inuentã aptã/ vel p foramen muri nõ obstructũ intrare ¶ Respectu quinti. ſ. cur seu ꝓpter quid. certũ est q̃ latitare ĩ nemore vl' alio loco suspecto. seu ꝯducere societatẽ aliquã intẽtõe aliquẽ vel aliquos occidẽdi/ ceteris alij⁹ paribꝫ est graui⁹ peccatũ q̃z ꝑdicta facere itẽtõe sola depdãdi ¶ Respectu sexti. ſ. quõ. certũ est q̃ ceteris alij⁹ paribus/ graui⁹ ẽ pctm̃ hoĩem ex ꝓposito deliberato ⁊ p insidias q̃z subito motu subitoq̃z incursu occidere. Et graui⁹ ceteris alij⁹ paribꝫ veneno in ꝯiuio q̃z gladio apte inuadẽdo occidere. ¶ Respectu septimi. ſ. qñ. certũ ẽ q̃ domũ ꝑ depdando de nocte intrare ceteris alij⁹ paribus/ ẽ graui⁹ pctm̃ q̃z de die intrare. Et fornicari die sancto pasce vel alio solẽni ceteris alij⁹ paribꝫ/ grauius ẽ pctm̃ q̃z die nõ solẽni. ¶ Respectu ꝓo octaue circũstãtie p phm addite. ſ. circa q̃d. certũ ẽ q̃ machinamẽta ⁊ deceptõnes tẽdere ⁊ parare ad inducendã mulierẽ religiosaz vel vxoratã ĩ fornicationẽ/ ceteris alij⁹ paribꝫ ẽ grauius pctm̃ q̃z machinari ad inducendã vnã aliã omnino solutã. sic de sil'ibus. ¶ Addũt aliq̃ vltra oẽs ꝑdictas circũstantias vnã aliã. ſ. Quotiens. Circa quã dupl'r dici põt. Uno mõ q̃ cũ iurta ꝑmũ triũ modoꝝ actũ humanũ attingẽdi supra tactoꝝ/ ipsa circũstãtia quotiens. videat actũ in se attingere p moduz cuiusdã ꝯmẽsuratõis tpis/ põt rõnabilit intelligi ⁊ comphẽdi sub illa circũstantia quãdo Hec eẽ debite ⁊ sufficiẽter põt sine ĩ ꝯfessione siue al's quãtitas seu grauitas peccati p illã circũstantiã qñ. ꝑquiri ⁊ haberi. vtputa. ſ. quo tpe. qua die. qua hora ⁊c. pctm̃ factũ sit Quinetiã effectualiter dicti pctĩ quãtitas et grauitas p dictã circũstantiã quotiẽs ꝑquirat ⁊ habeat. vt gra exempli Contingere pt ĩmo frequẽter ꝯtingit q̃ hõ pluries idẽ peccatũ. vtputa fornicationẽ vel furtũ ꝯmittet. vna vice tẽpe quadragesimali ⁊ die solenni. Et alia vice alio tpe/ ⁊ die nõ solenni. Et sic de sil'ibus valde quotidianis. Si igit debite ⁊ sufficiẽter ab isto ꝑquirat et sciat qñ tale pctm̃ ꝯmiserit. satis etiã sciet quotiens ipse ꝯmiserit. Alio mõ ꝺr q̃ ꝓꝑie ista circũstantia quotiens/ nõ est nec dici debet circũstantia. qz ꝓꝑie nec actũ in se/ nec causaz ipsius actus/ nec effectũ ipsius actus respicit. ĩmo

nec pctm in se quoquo mo aggrauat. sed solum ⁊ ppie quandã reiterationẽ pctī plurialitatẽ pctoꝝ dicit. vt clare apparere pōt p exemplũ qd de ipsa iuxta sil'itudinẽ pcedentiũ circũstantiaꝝ poni pōt. Certũ est em q ceteris alijs pariby/grauius ẽ pctm ter aut quater mulierẽ de fornicatõe vel adulterio sollicitare q̃ semel. Et graui⁹ ter aut quater insidias ad aliquem occidenduz tendere et parare q̃ semel. Sed ppie ista nõ vnũ ⁊ idem pctm sunt/imo plura. ⁊ ppie quedã reiteratio pctorum. Notãter aũt in pmissis exemplificationiby addita sunt illa verba. Cetera alijs pariby. Nã circa casus pmissos ⁊ sil'es possent etiã alie circũstantie ꝯtingere seu occurrere/q̃ de se aliter qualitatẽ ⁊ grauedinez peccatoꝝ pdictoꝝ disponerent ⁊ causarent. Nã(qd bñ aduertendũ ẽ)ex cõcursu pluriuz circũstantiaꝝ circa aliquẽ actuz/pōt maior eius bonitas vel malicia/maiusq̃ merituz vl'demeritũ causari. Per pdictas etiã exemplificatões poterit faciliter discret⁹ ⁊ intelligẽs de casibus q̃ sibi vel in ppria psona vel in psonis alioꝝ. vtputa in ꝯfessione aut al's ꝯtingere pñt/dijudicare ⁊ discernere. Nã vt sepe in supioribus tactũ ẽ/p hocq̃ etiã clarius dãdo intelligi hic de ipsaꝝ natura et qualitate circũstantiaꝝ pncipaliter actũ est. Ex ꝯcursu alicui⁹ aut aliquaꝝ circũstantiarum actus/qui al's de se ex suoq̃ genere seu natura nõ eẽt nisi veniale pctm/imo forsan act⁹ meritori⁹/efficit pctm mortale. vt pluries exemplificatuz ẽ de verbo ocioso. occasioneq̃ seu ꝓuocatõe risus. ⁊ de datiõe el'yne q̃ de se ex suoq̃ genere ẽ act⁹ meritori⁹. Quiby si addak ⁊ ꝯcurrat circũstantia illa respectu cause final'seu intrẽtõis act⁹/de q̃ sup̄ sup illo ꝗbo Lur. Utputa q fiãt ad ꝓuocandũ seu inducendũ mulierẽ ĩ fornicationẽ/efficiunt pctã mortalia. Et sil'r de alijs iuxta suũ genus et naturã. ¶ Et hec q̃ ad naturã. q̃litatẽ ⁊ numerũ circũstãtiaꝝ. quantũ huic tractatui ꝯgrucre iudicatũ ẽ/dicta sufficiant.

De diuersis nomibus peccati actualis ⁊ venialis.

Quo ꝗo ad diuersitatẽ noũm que pctõ actuali veniali p nõnullos fm diuersas ei⁹ ppietates. operationes ⁊ effectus attribui solẽt est aduertendũ q sicut in supioriby vbi d ipso peccato veniali agi incepit/dictũ est. diffinitionẽ beati Aug. que peccato actuali mortali supra vbi etiaz de ipso peccato mortali tractatũ est. ex eo q in ipso ẽ pfecta ratio peccati attribuit/solere p aliquos peccato ĩ generali ⁊ tanq̃ generi attribui. ⁊ sic qdammodo fm tm maius ⁊ minus/ posse ipso peccato veniali cõpetere ⁊ ꝯuenire. ita de nomiby nominũq̃ diuersitate dici pōt. q. s. in supioribus pctõ mortali in se plura ⁊ diuersa nomina attributa sunt q̃ bñ ꝯmuniter pctõ in generali ⁊ tanq̃ generi attribui solent. et sic qdammodo fm tm maius ⁊ minus/possent etiã ipsi peccato veniali attribui ⁊ cõuenire. ¶ Ideo ad clarius semp naturã ⁊ qualitatez peccati venialis cognoscendũ/recitabũt hic aliqua noĩa ipsi pctõ veniali attribui solita. In quoꝝ aliquiby cũ ipso pctõ mortali cõuenit/intelligant p prius et pncipalius ipsi pctõ mortali ꝯpetere. cũ in eo vt tactũ est/pfecta ratio peccati ꝯsistat. ⁊ secũdario ac minus pncipaliter/imo p quandã largaz acceptionẽ ipsi pctõ veniali. cũ fm btm Tho. ñ ꝯsistat in eo pfecta ratio pctī. imo solũ quedã impfecta. ¶ Potest igit pmo pctm veniale nomĩari. ⁊ interdũ ab aliq̃by nominat macula. ⁊ hoc qz maculat aĩam. Qd quidẽ iuxta btm Tho. intelligat nõ ppie loq̃ndo sz solũ fm q̃d. inq̃tũ. s. pctm veniale impedit nitorẽ qui ẽ ex actiby virtutũ. Quia nõ diminuit nitorẽ habitualẽ. nec em habitũ charitatis ⁊ aliaꝝ virtutũ diminuere habet. sicut facit pctm mortale. ¶ Potest etiã noĩari reatus ex eo q ad penã obligat. sed hoc etiaz (vt iã statim tactũ est)intelligat largo mõ ⁊ quasi improprie. qz ad penã eternã pcise nõ obligat vt facit peccatũ mortale. sed solũ sub diiũctione. Uel. s. ad penã eternã/vel ad penaz purgatoriã/vel ad penã pñtialiter satisfactoriã. Qd capitulo ĩmediate sequẽti/vbi de dicti peccati venialis effectiby agek/latius declarabit. ¶ Pōt etiã noĩari ꝓuaricatio. inq̃tũ. s. mandatũ dei respicit qd trãsgrediẽdo ꝓuaricat. Sz sil'r vt prius itelligat largo mõ ⁊ quasi improprie. qm peccatũ veniale nõ facit directe ꝯtra legẽ dei ⁊ mandatũ. sed bñ p ter. vt late in supioribus expositũ est. ¶ Pōt etiã nomĩari pctm put ⁊ de facto nomiat. inq̃tũ. s. est ꝯuersio ad bonũ ꝯmutabile. sed vt etiã tactũ est/hoc largo mõ ⁊ min⁹ pncipaliter. Quia illa ꝯuersio ad bonuz ꝯmutabile/nõ est cũ totali ⁊ habituali auersiõe a bono incõmutabili/sicut ẽ ĩ peccato mortali. Nã in isto peccato veniali neq̃ plus neq̃ tantũ diligit ipm bonũ ꝯmutabile/ad qd sic fit cõ